ДАВЕДКІ (10 клас)

<table>
<tr><th>Заданні</th><th>Магчымыя варыянты адказаў</th><th>Крытэрыі ацэнкі</th></tr>
<tr><td>1. Праілюструйце назвамі беларускіх гарадоў наступныя фанетычныя з’явы (па адным прыкладзе на кожны выпадак):
1. Аглушэнне звонкіх зычных на канцы слова.
2. Асіміляцыя па глухасці (прыпадабненне звонкіх зычных да глухіх).
3. Асіміляцыя па мяккасці (прыпадабненне цвёрдых зычных да мяккіх).
4. Фанетычнае падаўжэнне зычных.
5. Узнікненне прыстаўных (устаўных) зычных гукаў.</td><td>1. Нясвіж.
2. Стоўбцы.
3. Касцюковічы.
4. Краснаполле.
5. Чавусы.
NB: розніцу паміж горадам і пасёлкам гарадскога тыпу можна ігнараваць.</td><td>5 б.
1 б. за ілюстрацыю кожнага выпадку</td></tr>
<tr><td>2. Пададзеныя назоўнікі запішыце ў форме назоўнага склону множнага ліку, а таксама спалучыце іх з лічэбнікамі два, тры, чатыры. Аформіце адказ у выглядзе табліцы:
<table>
<tr><td>Назоўнік (у пачатковай форме)</td><td>У форме назоўнага склону множнага ліку</td><td>У спалучэнні з лічэбнікамі два (дзве), тры, чатыры</td></tr>
<tr><td>Мароз</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>Рабро</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>Вядро</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>Акно</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>Вуха</td><td></td><td></td></tr>
</table></td><td>2.
<table>
<tr><td>Назоўнік (у пачатковай форме)</td><td>У форме назоўнага склону множнага ліку</td><td>У спалучэнні з лічэбнікамі два), тры, чатыры</td></tr>
<tr><td>Мароз</td><td>Маразы</td><td>Марозы</td></tr>
<tr><td>Рабро</td><td>Рэбры</td><td>Рабры</td></tr>
<tr><td>Вядро</td><td>Вёдры</td><td>Вядры</td></tr>
<tr><td>Акно</td><td>Вокны</td><td>Акны</td></tr>
<tr><td>Вуха</td><td>Вушы</td><td>Вухі</td></tr>
</table></td><td>5б. (0,5*10)
Па 0,5б. за кожную правільную форму</td></tr>
<tr><td>3. Правільна запішыце прыслоўі і прыслоўныя спалучэнні
(Да)хаты, (дэ)факта, (з)вечара, (з)налёту, куды(сь), (па)праўдзе, (па)пластунску, (па)чэсна, (на)прапалую, (у)адкрытую, (што)дня, (у)прыкуску.</td><td>3.
Дахаты, дэ–факта, звечара, з налёту, кудысь, папраўдзе, па–пластунску, пачэсна, напрапалую, у адкрытую, штодня, упрыкуску.</td><td>6 б.
0,5 б. за кожнае слова</td></tr>
<tr><td>4. Дадзены пары фразеалагізмаў. У дужках за кожнай парай знаходзіцца лексічнае значэнне аднаго з іх. Прывядзіце лексічнае значэнне другога фразеалагізма ў кожнай пары.
1. Біць у вочы / біць у нос (‘рэзка выдзяляцца, прыцягваць увагу’).
2. Біць у званы / біць у літаўры (‘празмерна хваліцца чым-небудзь’).
3. Браць у палон / браць за горла (‘сілай прымушаць да чаго-небудзь’).
4. Даць цягу / даць чапаласу (‘моцна сварыцца на каго-небудзь; караць каго-небудзь’).
5. Ісці ва-банк / ісці на свой хлеб (‘дзейнічаць, рызыкуючы ўсім, што ёсць’).</td><td>4.
1. Біць у нос – ‘востра, рэзка пахнуць, выклікаючы адмоўную рэакцыю’.
2. Біць у званы – ‘настойліва звяртаць увагу на небяспеку’.
3. Браць у палон – ‘прываблiваючы, падпарадкоўваць свайму ўплыву, зачароўваць’.
4. Даць цягу – ‘кінуцца наўцёкі’.
5. Ісці на свой хлеб – ‘пачынаць жыць самастойна, зарабляючы на сябе’</td><td>7,5 б.
0,5 б. за правільна выбраны фразеалагізм, 1 б. за правільнае лексічнае значэнне.</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td></tr>
</table>

5. Прачытайце ўрывак з верша “Вясёлая граматыка” *Рыгора Барадуліна*. *Непаслухмяных словаў* *Варта –* *Сем склонаў.* *Іх запомніць варта!* **Абазначце граматычныя асновы ў абодвух сказах. Вызначце від выказніка ў кожным сказе.** **Пра які сёмы склон гаворыць народны паэт Беларусі? Запішыце імя аўтара ў форме гэтага склону.**	5. *Непаслухмяных словаў* *Варта –* *Сем склонаў*. (выказнік *варта (ёсць)* – састаўны іменны). *Іх запомніць варта!* - выказнік *запомніць варта* – састаўны дзеяслоўны) Паэт гаворыць пра клічны склон (клічную форму), які служыць для называння асобы, да якой звяртаемся. *Рыгору*! – клічная форма імені Барадуліна.	**7 б.** 2 б. за вызначэнне асноў; 2 б. за вызначэнне віду выказнікаў; 2 б. за клічны склон; 1 б. за форму *Рыгору*!
6. У беларусаў было прынята іменаваць членаў сям’і па прозвішчы ці імені главы сям’і-мужчыны. У падкрэсленых уласных назвах з лістоў беларускіх пісьменнікаў абазначце суфіксы. Вызначце значэнне кожнага суфікса. *1. Купала і Купаліха асталіся даўжэй* (Я. Колас) *2.. Прывітанне і нізкі паклон Ірыне Міхалішцы* (Р. Барадулін) 3. *Дарагі паночку! Можа, аддавец гэтага панна Вера Краўцэвічанка будзе шукаць сабе працы, то будзьце ласкавы не адкажыце ёй у сваёй магчымай у гэтым падмозе-пратэкцыі* (Я. Купала)	6. *1. Купал–іх–а*. Пры дапамозе суфікса –іх– утвараецца назва асобы жаночага полу па мужу: Купаліха – жонка Купалы. 2. *Міхал–ішц–ы*. Пры дапамозе суфікса –ішк– утвараецца назва асобы жаночага полу па бацьку: Міхалішка – дачка Міхала. 3. *Краўцэвіч-анк-а*. Пры дапамозе суфікса –анк– утвараецца назва асобы жаночага полу па бацьку: Краўцэвічанка – дачка Краўцэвіча.	**4,5 б.** 1,5 б. (0,5*3) за выдзяленне суфіксаў; 3б. (1*3) за тлумачэнне значэння
7. **Перад Вамі запісаны ў форме празаічнага тэксту фрагмент вершаванага твора *Максіма Танка*. Расстаўляючы патрэбныя знакі прыпынку, запішыце яго ў форме верша, не забываючыся аб тым, што кожны радок верша пачынаецца з вялікай літары.** *Яно маўчыць яно не можа і сотай долі перадаць як выглядаеш ты прыгожа як вочы зорамі гараць. Ты лепш пакліч мяне красуня хоць на хвілінку да сябе і мне не будзе гэтак сумна і я дапамагу табе прымераць стужкі завушнічкі і плечы хусткай ахінуць і лакавыя чаравічкі перад “Лявоніхай” абуць.* **Выпішыце з верша ўсе рады аднародных членаў. Не забудзьце ўказаць, якімі членамі сказа яны з’яўляюцца.**	7. *Яно маўчыць, яно не можа* *І сотай долі перадаць,* *Як выглядаеш ты прыгожа,* *Як вочы зорамі гараць.* *Ты лепш пакліч мяне, красуня,* *Хоць на хвілінку да сябе,* *І мне не будзе гэтак сумна,* *І я дапамагу табе* *Прымераць стужкі, завушнічкі,* *І плечы хусткай ахінуць,* *І лакавыя чаравічкі* *Перад “Лявоніхай” абуць.* *Стужкі, завушнічкі* – аднародныя дапаўненні; *прымераць, ахінуць, абуць* – аднародныя дапаўненні.	**9 б.** 2 б. за правільна запісаны верш (-0,5 за кожную памылку); 3 б. за правільную пунктуацыю (-0,5 за кожную памылку); 2 б. за кожны правільна выпісаны рад аднародных і вызначэнне сінтаксічнай функцыі

8. Пра якія творы беларускай літаратуры гаворыць літаратуразнаўца *Пятро Васючэнка*? Назавіце аўтара кожнага твора. *1. Твор-загадка, значнасць якога таксама вымяраецца яго жывучасцю ў XXI стагоддзі. Сюжэтныя вытокі п'есы шэкспіраўскія. Гэта гісторыя пра палескіх Рамэа і Джульету.* *2. Легендарны час – гэта вельмі-вельмі даўно. У тыя часы кахаў, пакутаваў ад здрады і помсціўся ўсяму свету Машэка, герой паданняў і паэмы ______________.* *3. Мастацкі час можа быць рытмічны і арытмічны. Час, які вяртаецца да свайго пачатку, утварае кола або цыкл. Адлюстраваны ў творы гадавы цыкл спарадзіў летапіс, хроніку, раман-год, паэму-год. _____________ – узор паэмы-года.*	8. *1. "Пінская шляхта"; Вінцэнт Дунін–Марцінкевіч.* *2. "Магіла льва"; Янка Купала.* *3. "Новая зямля"; Якуб Колас.*	**6 б.** 3 б. (1*3) за творы; 3 б. (1*3) за аўтараў
	УСЯГО	**50 б.**

Пры праверцы заданняў варта ўлічваць арфаграфічныя, граматычныя і іншыя памылкі. За кожную з іх рэкамендуецца здымаць 0,1 бала ў тых заданнях, якія ацэнены станоўчым балам.